

Μακεδονικά

Τόμ. 17, Αρ. 1 (1977)

Ένα φερμάνι για την εκκλησία της Αγίας Παρασκευής της Μπαλάφτσας (Κοχλικό) Θεσσαλονίκης

Νίκος Β. Κοσμάς

doi: [10.12681/makedonika.376](https://doi.org/10.12681/makedonika.376)

Copyright © 2014, Νίκος Β. Κοσμάς

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Κοσμάς Ν. Β. (1977). Ένα φερμάνι για την εκκλησία της Αγίας Παρασκευής της Μπαλάφτσας (Κοχλικό) Θεσσαλονίκης. *Μακεδονικά*, 17(1), 411–413. <https://doi.org/10.12681/makedonika.376>

Ὁ μοναχὸς Γρηγόριος¹ βέβαια μπορεῖ νὰ ζοῦσε στὸ Ἅγιον Ὄρος, στὴν πατρίδα του ἢ ἀκόμη καὶ στὴν Κωνσταντινούπολη, ἀλλὰ καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ χειρόγραφο ἀγοράστηκε τὸ 1906 ἀπ' τοὺς Ρώσους, ποῦ ἦταν στὸ Ρωσικὸ Ἀρχαιολογικὸ Ἰνστιτούτο Κωνσταντινουπόλεως ἀποδεικνύει ἀκόμη μιὰ φορὰ ὅτι κολλυβαδικὰ κείμενα κυκλοφοροῦσαν ἔξω ἀπὸ τὸ Ἅγιον Ὄρος².

Ἰδρυμα Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἵμου

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Κ. ΠΑΠΟΥΛΙΔΗΣ

ΕΝΑ ΦΙΡΜΑΝΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ ΤΗΣ ΜΠΑΛΑΦΤΣΑΣ (ΚΟΛΧΙΚΟ) ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Τὸ φιρμάνι ποῦ δημοσιεύω παρακάτω³ ἀναφέρεται στὴν ἐκκλησία τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς τοῦ χωριοῦ Μπαλάφτσα, τώρα Κολχικό, τῆς ἐπαρχίας Λαγκαδᾶ τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Εἶναι μιὰ διαμαρτυρία τῶν κατοίκων τοῦ χωριοῦ μέσφ τοῦ μητροπολίτη Θεσσαλονίκης σχετικὰ μὲ τὶς συνηθισμένες καταπατήσεις ἐκκλησιῶν ἀπὸ τούρκους στρατιωτικούς.

Ἡ ὀρθὴ ὀνομασία τοῦ χωριοῦ εἶναι αὐτὴ ποῦ ἀναφέρεται στὸ φιρμάνι «Μπαλιφτσός». Ἐτεῖ ἀποκαλοῦνταν καὶ ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῶν γύρω χωριῶν, Λαγκαδᾶ, Σωχοῦ, Ὅσσα, Προφήτη, Λητῆς. Τὸ ὄνομα «Μπαλάφτσα» ἐπικράτησε μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση τοῦ 1912.

Τὸ φιρμάνι ποῦ ἐκδόθηκε ἀπὸ τὸ σουλτάνο Μαχμούτ Β' (1808-1839) ἀπαγορεύει τὶς ἐπεμβάσεις καὶ τὶς βιαιοπραγίες τῶν κρατικῶν ὀργάνων στὶς ἐκκλησίες καὶ εἶναι στοιχεῖο χρήσιμο στὴν ἔρευνα τῶν προνομίων.

Τὸ φιρμάνι εἶναι πρωτότυπο (βλ. εἰκ. 1). Εἶναι γραμμένον μὲ μαύρη μελάνη σὲ χαρτί διαστάσεων 0,54 × 0,77μ. Διατηρεῖται σὲ ἀρκετὰ καλὴ κατάσταση. Μόνο σὲ τρία σημεῖα ποῦ διπλώνει εἶναι φαγωμένο. Στὴν πίσω ἐπιφάνεια, στὴν ἀρχή, ἔχει σημείωση δυσανάγνωστη. Πιο κάτω μὲ ἄλλη γραφὴ γράφει: «Φιρμάνι Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίας Παρασκευῆς Μπαλάφτσα νῦν Κολχικοῦ». Στὴ μέση ἔχει τὴν ὑπογραφή ἀξιωματοῦχοῦ.

Μαχμούτ, γιὸς τοῦ Ἀβδούλ Χαμίτ⁴, πάντοτε νικητῆς.

Ὁ ἐνδοξότατος τῶν μουσουλμάνων κριτῶν, ὁ κάλλιστος τῶν μονοθεϊστῶν, τὸ μεταλλεῖο σοφίας καὶ ὀρθολογισμοῦ, αὐτὸς ποῦ ὑψώνει τὶς σημαίες τοῦ ἱεροῦ νόμου καὶ τῆς θρησκείας, ὁ κληρονόμος τῶν γνώσεων τῶν προφητῶν καὶ τῶν ἀπεισταλμένων τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς ποῦ τοῦ ἀνήκει ἡ μεγάλη εὐσπλαχνία τοῦ ἀρωγοῦ Βασιλιᾶ, ὁ κούριός μας, ὁ καλὸς τῆς Θεσσαλονίκης, ἂς ἀξήθοῦν οἱ ἀρετές του.

Μόλις φτάση ἡ αὐτοκρατορικὴ ὑψηλὴ γραφὴ, ἂς γίνη γνωστὸ ὅτι⁵... ἡ σύνοδος τῶν μητροπολιτῶν ποῦ διαμένει στὴν εὐδαίμονα πρωτεύουσά μου ἐπέβαλε στὸ αὐτοκρατορικὸ μου Ντιβάνι αἴτηση σφραγισμένη. Τὸ περιεχόμενό της κάνει γνωστὰ τὰ ἑξῆς: σύμφωνα

1. Πρβλ. στὸ φ. 1: «...ἐκ πατρίδος Μολδαβίας...»

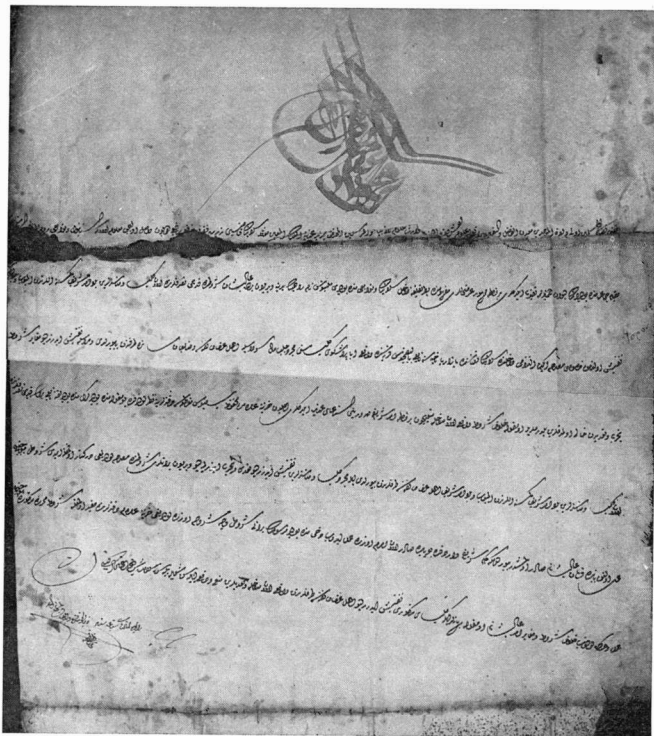
2. Γιὰ περισσότερα βλ. Κ. Κ. Παπουλίδης, Τὸ κίνημα τῶν Κολλυβάδων, ἔ.ἀ., σ. 84-94.

3. Τὸ φιρμάνι, ποῦ τὸ ἔχω καταθέσει στὸ Ἀρχεῖο χειρογράφων τῆς Ἑταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν, τὸ ἔχει μεταφράσει ὁ Διευθυντῆς τοῦ Ἱστορικοῦ Ἀρχεῖου Μακεδονίας κ. Βασίλης Δημητριάδης, τὸν ὁποῖο εὐχαριστῶ θερμὰ καὶ ἀπὸ δῶ.

4. Μαχμούτ Β' 1223(1808)-1255(1839).

5. Τὸ κείμενο κατεστραμμένο.

μέ τὸ ὑψηλὸ μπεράτι ποῦ εἶχε δοθῆ στὰ χέρια τοῦ μητροπολίτη Θεσσαλονίκης καὶ περιχώρων, μοναχοῦ ὀνόματι Μελετίου, ὑπαγομένου στὸ Πατριαρχεῖο, καθορίζεται ρητὰ νὰ μὴ παίρνη κανεὶς χωρὶς τιμημένο διάταγμα ἀπὸ τὰ χέρια του τὶς ἐκκλησίες καὶ τὰ μοναστήρια ποῦ ἀπὸ παλιὰ ἔχει στὴν κατοχὴ του, καὶ νὰ μὴν τὶς ἐπιβεωρή χωρὶς τιμημένο διάταγμα.

Εἰκ. 1. Τὸ πρωτότυπο τοῦ φιμανίου

Ἀντίθετα ὁμως πρὸς τὶς διατάξεις, ἡ ἐκκλησία τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς ποῦ βρίσκεται στὸ χωριὸ Balıfcoş, ὑποκείμενο στὸ δήμο¹ Παζαριὰ τοῦ Καζᾶ Θεσσαλονίκης καὶ βρίσκεται μέσα στὴ δικαιοδοσία του, δὲν εἶναι ἀπαλλαγμένη ἀπὸ καταπιέσεις καὶ βιαιοπραγίες ἐκ μέρους κρατικῶν ὀργάνων καὶ ἄλλων ἀξιωματοῦχων (ποῦ ἐνεργοῦν) ἀπὸ ἀπλή πλεονεξία λέ-

1. Τουρκικὰ «Ναχιγιέ».

γοντας «έκτελοῦμε επιθεώρηση με μπουγιουρουλντί¹ και έπειτα από ἀλληλογραφίαν² γι' αὐτό ζήτησε τὴν ἐκδοσὴ ὑψηλῆς μου διαταγῆς γιὰ ν' ἀπαγορευθῆ ἡ ἐπέμβαση, ποὺ συμβαίνει ἀντίθετα μετὰ τὶς διατάξεις πάνω στοῦ ζήτημα αὐτό. Γιὰ τὸ λόγο αὐτό: έπειτα ἀπὸ τὴν ἐξέλεγε τῶν κατ' ἀποκοπή³ βιβλίων τῶν ἐπισκόπων, ποὺ φυλλάγονται στοῦ αυτοκρατορικοῦ μου θησαυροφυλάκιο, καὶ μετὰ τὴν ἀνάγνωση στοῦ περιθώριο διὰ περιλαμβάνεται στὶς διατάξεις τῶν μερατιῶν ποὺ ἔχουν δοθῆ, τὶς ἐκκλησίες καὶ τὰ μοναστήρια ποὺ ἔχουν ἐπικυρωθῆ μετὰ τὸ παλιὸ μερατίο διὰ βρισκονται στὴ δικαιοδοσία τῶν μητροπολιτῶν καὶ νὰ μὴν τὶς παύρη χωρὶς ὑψηλῆ διαταγῆ ἀπὸ τὰ χέρια του καὶ κανένα ἀπὸ τὰ κρατικὰ ὄργανα χωρὶς ὑψηλῆ διαταγῆ νὰ μὴν τὶς καταπατῆ ἢ βιοποραγῆ λέγοντας «έκτελοῦμε ἀπλῶς ἐπιθεώρηση τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν μοναστηριῶν με μπουγιουρουλντί», τώρα ἐξεδόθη ὑψηλὸ μου φερμάνι νὰ ἐνεργῆται σύμφωνα μετὰ τὶς διατάξεις⁴ διέταξα μόλις φτάσῃ τὸ τιμημένο μου διάταγμα, νὰ ἐνεργῆς πάνω στοῦ ζήτημα αὐτό σύμφωνα μετὰ τὴ διαταγῆ μου ποὺ ἔχει ἐκδοθῆ. Ἐπειδὴ στὰ τεφτέρια τοῦ αυτοκρατορικοῦ μου θησαυροφυλακίου δηλώνονται σύμφωνα μετὰ τὸν τρόπο ποὺ ἀναφέρθηκε παραπάνω οἱ διατάξεις τοῦ μερατιοῦ γιὰ τὸν παραπάνω ἀναφερόμενο μητροπολίτη, σύμφωνα μετὰ τὶς παραπάνω ἀναγραφόμενες διατάξεις νὰ ἐνεργῆται καὶ νὰ κινήσῃ πάνω στοῦ ζήτημα αὐτό νὰ ἀπαγορεύῃ καὶ νὰ ἐμποδίζῃ τὶς ἐπεμβάσεις καὶ βιοποραγῆς ποὺ συμβαίνουν ἐκ μέρους τῶν κρατικῶν ὀργανῶν, μετὰ τὶς δικαιολογίες, διὰ ἐκτελοῦν ἐπιθεώρηση τῆς παραπάνω ἐκκλησίας, ἀντίθετα μετὰ τὶς διατάξεις καὶ ἀντίθετα μετὰ τὴν ὑψηλῆ μου διαταγῆ. Αὐτὰ νὰ ἔχῃ ἐπόψη⁵ νὰ πιστεύῃς στοῦ τιμημένο μου σύμβολο.

Γράφτηκε τὴν δέκατη τρίτη μέρα τοῦ ἐνόδοξο μήνα Ζιλχιτζέ τοῦ ἔτους 1249⁶.

Στὴν ἔδρα τῆς Κωνσταντινουπόλης.

Μετὰ τὸ παραπάνω φερμάνι διαπιστώνονται:

Ἡ παραχώρηση προνομίων στὴν ἐκκλησία, ποὺ δὲν ἦταν ἄλλα ἀπὸ τὸ «ἀφορολόγητον», τὸ «ἀδειάσειστον» καὶ τὸ ἀπαρβίαστον⁴. Τὰ προνόμια αὐτὰ παραχωροῦνται καὶ στοὺς μητροπολίτες μετὰ ἐπίσημα ἔγγραφα, βεράτια.

Τὸ φερμάνι εἶναι κί ἕνα στοιχεῖο στὴν ἐξέλιξη τῶν προνομίων, ἂν δηλαδὴ αὐξήθηκαν ἢ μειώθηκαν στοῦ πέρασμα τοῦ χρόνου ἢ στὴν ἐκρηξὴ τῆς ἐπανάστασης.

Τὸ συμπέρασμα εἶναι διὰ τὰ προνόμια διατηρήθηκαν, ὅπως δόθηκαν ἀρχικὰ μετὰ τὴν ἄνοδο τοῦ Γενναδίου στὸν πατριαρχικὸ θρόνο.

Παρ' ὅλα τὰ προνόμια ὅμως οἱ καταπιέσεις καὶ οἱ βιοποραγῆς τῶν κρατικῶν ὀργάνων καὶ τῶν ἄλλων ἀξιοματούχων μετὰ τὸ πρόσχημα τῆς ἐπιθεώρησης ἦταν φαινόμενο συχνὸ στὰ τετρακόσια χρόνια τῆς σκλαβιάς. Οἱ αὐθαιρεσίες ὄθησαν πολλοὺς Χριστιανοὺς στὸν ἐξισλαμισμό καὶ τὴν ἐκκλησία σὲ συνεργασία μετὰ τὸν δυνάστη γιὰ τὴ σωτηρία τῶν Χριστιανῶν καὶ τῆς ὀρθόδοξης πίστεως.

Στὸ φερμάνι ἢ σύνοδος τῶν μητροπολιτῶν τῆς Κωνσταντινουπόλης ὕστερα ἀπὸ συνενόηση μετὰ τὸ σουλτάνο πετυχαίνει τὴν ἐκδοσὴ βερατιοῦ γιὰ τὴν ἐκκλησία τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς τοῦ χωριοῦ Μπαλάφτσα.

ΝΙΚΟΣ Β. ΚΟΣΜΑΣ

1. Διαταγῆ ποὺ ἐκδίδεται ἀπὸ ἕνα μεπηλέρμπεη.

2. Τουρκικὰ «Μουκατὰ ἄ».

3. 12 Ἀπριλίου 1834.

4. Βλ. Σφραντζῆς, ἐκδ. Βόννης, σ. 308, Νικ. Γωμάδακης, Περί ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1453). Συναγωγὴ κειμένων μετὰ προλόγον καὶ βιογραφικῶν μελετημάτων περὶ τῶν τεσσάρων ἱστοριογράφων, Ἀθήναι 1953, σ. 156-157 καὶ 162-163, L. Petit - X. A. Sideridis - M. Jugie, Γεωργίου τοῦ Σχολαρίου ἅπαντα τὰ εὑρισκόμενα, Paris 1928-1937, τ. 4, σ. 266.